

Kako Milošević zamišlja ljudska prava: Svedoči jedna od pionirki pokreta za ljudska prava

Author: [IWPR](#)
[ICTY](#)

Dan 132

Džeri Lejbr je bila među osnivačima jedne od najuticajnijih svetskih organizacija za ljudska prava, Helsinki Voč, koji kasnije preimenovan u Hjuman Rajts Voč (HRV). Gospođa Lejbr je svedočila da je Milošević znao o kršenjima ljudskih prava u Hrvatskoj i na Kosovu i da nije ništa učinio da ih spreči. Helsinki Voč je počeo da prati i da izveštava o ljudskim pravima u bivšoj Jugoslaviji još 1981, kada su objavili svoj prvi izveštaj o stradanjima Albanaca na Kosovu. Deset godina kasnije, situacija je bila znatno lošija i u tadašnjem izveštaju je stanje na Kosovu opisano kao jedno od najgorih primera kršenja ljudskih prava u modernoj Evropi.

Veći deo svedočenja gospođe Lejbr se odnosio na situaciju u Hrvatskoj počevši od 1990 godine. Sa kolegom, Kenetom Andersonom, gospođa Lejbr je putovala u Hrvatsku u avgustu 1990. Tamošnje Srbe su zatekli na rubu historije, za koju su nakon detaljne analize Lejber i Anderson procenili da je rezultat i hrvatske i srpske propagande. Dok su hrvatski Srbi imali razloga da budu zabrinuti zbog porasta nacionalizma u Hrvatskoj, spretna srpska propaganda je upotrebila te strahove za političke ciljeve. Jedna srpska novina je, na primer, u tom periodu objavila fotografiju na kojoj se video Hrvat koji odrubluje glavu Srbinu. Sasvim malim slovima uz rub fotografije je pisalo da je to fotografija ustaškog zločina iz 1940 godine.

Kao rezultat istrage, Helsinki Voč je objavio izveštaj u kome su naveli zločine koje su počinili Hrvati, Srbi i JNA, za koju su rekli da napada hrvatske civile u sprezi sa srpskim pobunjenicima i da im čuva zauzete teritorije. 21. januara 1992 je Helsinki Voč uputio pismo Slobodanu Miloševiću, koji je tada bio predsednik Republike Srbije, i Generalu Blagoju Adžiću, tadašnjem saveznom ministru odbrane i šefu Generalštaba JNA. U pismu su opisani zločini koje su počinili srpski pobunjenici i JNA. Pismo sličnog stila, u kome su opisani zločini hrvatske strane, je poslato tadašnjem hrvatskom predsedniku Franji Tuđmanu. Među zločinima o kojima je Helsinki Voč pisao Miloševiću i Adžiću bili su ubistva civila i vojnika koji su se predali u Vukovaru, i ostala ubistva, premlaćivanja i prisilna preseljenja hrvatskih civila sa ciljem stvaranja etnički čistih teritorija.

Gospođa Lejber je otputovala u Beograd sa kolegom da lično uruči pismo Miloševiću i Adžiću. Uprkos nastojanjima tadašnjeg američkog ambasadora Vorena Zimmermana, ni jedan od njih nije bio spreman da se sastane sa delegacijom. Umesto toga, predstavnici Helsinki Voča su se sastali sa predstavnicima JNA koji su negirali tačnost njihovih navoda, i sa Vojislavom Koštunicom i Dragoljubom Mićunovićem. Lejber i kolega su održali konferenciju za štampu i dali su kopije pisma jugoslavenskim i stranim medijima.

04. februara 1992, posle izveštaja o masakru osam hrvatskih civila, HRV je pisao Miloševiću i Adžiću i tražio od njih da pokrenu istragu. Nije bilo odgovora.

Odgovor na prvo pismo je stigao 11. februara 1992, od šefa Miloševićevog kabineta, Gorana Milanovića. Premda je odbacio svaku odgovornost za zločine navodeći da Srbija nije učestvovala u ratu u Hrvatskoj, iz Milanovićevog pisma se videlo da je Milošević primio i pročitao pismo koje mu je HRV poslalo 21.01. u kome su opisani zločini koje su građani Srbije počinili u Hrvatskoj. Za razliku od Tuđmana, koji se sastao sa predstavnicima HRV i poduzeo barem simboličke mere kao reakciju na njihove navode, Milošević je odbijao svaki dijalog. Na kraju direktnog ispitivanja, tužilac Džefri Najs je pitao gospođu Lejbr da li je imala ikakve informacije da je optuženi na odgovarajući način reagovao na navode pisama? Njen odgovor: 'Nismo videli da su poduzete ikakve mere da se spreče ili kazne zločini.'

Miloševićevo unakrsno ispitivanje, kojim je nameravao da uništi HRV izveštaje, je samo istaklo njegovo nepoznavanje procesa u kom učestvuje. On je uporno insistirao na nebitnim pitanjima, u meri da je postao komičan, premda sam toga kao da nije bio svestan.

Optuženi je otvorio napad tvrdnjom da Lejber nije bila očevidac zločina koji su opisani u HRV izveštajima, i da nije lično intervjuisala sve svedoke koji su citirani. Uz to, kritikovao je izveštaje zbog toga što mnogi svedoci nisu imenovani. Dok je gospođa Lejbr objasnila da je često potrebno da se zataji identitet svedoka radi njihove zaštite, Sudija Mej je potsetio optuženog da Sud prihvata svedočenja iz druge ruke. Jedino je na sudijama da odluče koliko važnosti da pridaju takvim informacijama. Ali, Milošević se nije dao smesti; nastavio je da se žali da predstavnica organizacije za ljudska prava krši princip 'direktnih dokaza.' U stvari, srž ovog svedočenja nije bila u meri tačnosti pojedinih izveštaja nego u činjenici da je Milošević bio upozoren na kršenja ljudskih prava, a da nije uradio ništa da ih istraži. Izveštaji i pisma su bili upozorenja, a njegova obaveza je bila da istraži njihove navode i, ako utvrdi da su tačni, da kazni počiniocima i izda naređenja da to više ne sme da se ponovi.

Miloševićev odgovor na to je bio da je on bio predsednik Srbije i da nije imao nikakvu kontrolu nad onim šta se događalo u Hrvatskoj. Na to je gospođa Lejbr odgovorila: 'Naš utisak, i utisak drugih nepristrasnih posmatrača, je uvek bio da je Vaša vlada iz Srbije upravljala događajima u Hrvatskoj. Strategiju koja je tamo upotrebljena smo videli ponovo u Bosni: uznemiravanje građana, zloupotreba njihovih opravdanih briga za ličnu bezbednost, izazivanje histerije, navođenje ljudi da uzmu oružje, a onda armija, pod Vašom kontrolom, ulazi da 'zaštiti' narod.' Lajber nije bila prva svedokinja koja je opovrgla Miloševiću obranu. I Milan Babić, koji je nedavno završio svoje dvonedeljno svedočenje, je znatno poljuljao njegovu poziciju. Miloševićeva pitanja su sledila neku čudnu logiku. Na primer, sugerisao je da gospođa Lejber nije lično poznavala HRV istraživače na terenu. Ona je to opovrgla, objasnivši da je ona lično zaposlila neke od istraživača koji su autori spornih izveštaja. Premda ova pitanja očigledno nisu bila zasnovana na činjenicama, Milošević nikako od njih nije odustajao, ne verujući, izgleda, da je moguće da su njegove informacije netačne. Tokom celog unakrsnog ispitivanja se činilo da optuženi čita spisak pitanja. Možda je to bilo zato što je Milošević bio na nepoznatom terenu -- radilo se o ljudskim pravima -- ali je prepoznatljiva bila njegova arogancija: ženi koja je osnovala jednu od najuticajnijih svetskih organizacija za ljudska prava je pokušao da drži predavanje o ljudskim pravima!

Upetljivajući se dalje, Milošević je doveo u pitanje stručnost HRV istraživača, jer je pretpostavio da među njima nije bilo sudija ili pravnika koji su obučeni da uzimaju pravno valjane izjave. Lejbr je odgovorila da su svi bili obučeni za svoj posao, i da su kvalifikacije stekli ili na pravnim fakultetima i da ih je dodatno obučio HRV. Milošević se pobunio: 'Ali Vi znate da po zakonu u Vašoj zemlji i u drgim zemljama advokati ne mogu da uzimaju izjave.' Sudija Mej je izgubio strpljenje i čulo se kako gundža: 'Još nikada nisam čuo ovakvu....', a onda se okrenuo svedokinji i pitao: 'Da li advokati u Americi uzimaju izjave od svedoka?' Lejbr je odgovoril sa neskrivenim zadovoljstvom: 'Pa, to im je posao!'

Miloševićeva greška je posledica činjenice da sudije i advokati imaju različita zaduženja u različitim pravnim sistemima. U starom jugoslavenskom sistemu, i mnogim građanskim pravima, sudije postavljaju pitanja svedocima. U običajnom pravu, na kome je zasnovan sistem koji je u primeni na Međunarodnom sudu, advokati postavljaju pitanja svedocima u sudnici. To je jedna od osnovnih razlika između ta dva pravna sistema. Da se Međunarodni sud drži građanskog prava u ovome, Milošević ne bi imao 'pravo' da postavlja svedokinji pitanja, nego bi to umesto njega radio sudija.

Milošević je zatim pokušao da tvrdi da sastanci koje je u Beogradu imala delegacija HRV sa Koštunicom i Mićunovićem nisu imali nikakve veze sa Vladom Srbije, jer su obojica bila predstavnici opozicije. Lejbr je brzo odgovorila: 'Da li kažete da su se oni lažno pretstavili?' Milošević je rekao da on to ne kaže, nego da je možda ona pogrešno razumela koji su bili njihovi politički stavovi i na kojim su se funkcijama tada nalazili. Svedokinja je rekla da su Koštunica i Mićunović njima preneli službeni stav Vlade Srbije. To je, znači, sigurno bila istina ako su se i vlada i opozicija složili, rekao je Milošević. Lejbr je na to odgovorila da to ne menja činjenice -- u toku je bilo etničko čišćenje i ljudi su masovno ginuli.

Vraćajući se na svoju novu omiljenu temu, kršenja ljudskih prava, Milošević je pokušao da navede svedokinju na diskusiju o suverenitetu i pravu na samo-opredeljenje. Ona je odgovorila da se HRV ne bavi tim temama i da se njeno svedočanstvo na njih ne odnosi. U stvari, dodao je Sudija Mej, to su pravni problemi. 'Vi ispitujete svedokinju, a ne diskutujete o pravnim problemima s njom.'

Kada se Milošević ustremio na same izveštaje HRV, opet se našao na nesigurnom terenu. Svedokinja nije bila pozvana u sudnicu da garantuje njihovu tačnost, nego da pokaže da je Milošević bio upoznat sa njihovim nalazima. Lejbr je rekla da je on trebao da analizira navode izveštaja 1991. godine, kada su objavljeni. Naravno, on bi i sada mogao da pokuša da pobije navode ako bi tužioci pokušali da upotrebe izveštaje kao dokaze zločina. Ali, oni to nisu učinili. Dokaze nekih zločina su već izneli, a očekuje se da će ih biti još u nastavku suđenja. Lejber je svedočila o tome da je Milošević imao informacije o zločinima, i da ih nije istražio, sprečio, ili kaznio počinioce. Čak i ako nije on lično naredio zločine, ili ako oni nisu bili predvidljive posledice njegovih postupaka u zajedničkom kriminalnom projektu, on bi bio za njih odgovoran ako su ih počinili njegovi podređeni, a on nije učinio ništa da ih kazni ili da spreči nove zločine.

Nastavljajući dalje sa pitanjima o ljudskim pravima, Milošević je završio prvi dan unakrsnog ispitivanje svedokinje pitanjem: 'Ta ljudska prava o kojima govorite, kako ona mogu da se štite izazivanjem građanskih ratova, nasilnim rasturanjem zemlje, sankcijama, agresijom, bombardovanjem...?' Pokazujući da postavljanje takvih retoričkih pitanja nosi opasnosti, Lejbr je lukavo odgovorila: 'Upravo sam to godinama želela Vas da pitam, gospodine Miloševiću.'

Location: Balkans
Macedonia
Serbia
Kosovo

Focus: Coalition for International Justice (CIJ) Trial Reports Archive (Bos-Hrv-Srp)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/kako-milosevic-zamislja-ljudska-prava-svedoci>